

*Мещерякова Юлія Ігорівна,
Національний університет «Острозька академія»*

СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ РОМАНУ МИЛОРАДА ПАВИЧА «ОСТАННЯ ЛЮБОВ У КОНСТАНТИНОПОЛІ»

У статті увага сконцентрована на загальній проблемі впливу постмодернізму на творчість Милорада Павича, зокрема, на структуру роману. Тема є актуальною в контексті постмодернізму, який характеризує сучасну літературну і загальнокультурну ситуацію, комплекс філософських, науково-теоретичних і естетичних уявлень сьогодення, а вибраний твір входить до складу постмодерністської парадигми і відзначається особливою оригінальністю, незвичністю мови, художніх засобів, неординарністю стилю і концепцій автора із вираженою дисперсною композицією, тому тема статті є актуальною ще й з точки зору літературознавчих проблем пошуку нових форм для реалізації постмодерністських ідей і концепцій сучасності.

У короткому огляді джерел передусім необхідно вказати на статтю самого письменника - «Початок і кінець роману», в якій Милорад Павич обґрунтовує власну концепцію нелінійності роману, що пояснює принцип композиції твору. Автор створює багатомірний гіпертекст, тобто таку форму організації тексту, при якій його одиниці представлені не в лінійній послідовності, можна читати матеріал в будь-якому порядку, утворюючи різні лінійні тексти [1: 3]. Праця К. Г. Юнга «Про архетипи колективного несвідомого» подає методологічні засади, а трактат Х. Банцхафа «Таро і подорож героя», у якому, спираючись на категорії глибинної психології К.Г.Юнга, обґрунтовує значення і символіку кожної карти Старших Арканів Таро, розкриває основну тему карт, що лежить в основі давньої системи закодованих символічних змістів [2: 2].

«Остання любов у Константинополі» з підзаголовком “довідник для гадання” складається з 22 розділів-карт таро (Major Arcana – Старші Аркани). Цей твір є своєрідною інтерпретацією карт таро, де кожна карта – окрема історія. Кожний розділ пов’язаний на гли-

бинному рівні з основними значеннями та символікою кожної карти. Можна почати читати з будь-якого місця, немає звичних початку і кінця, тобто композиція є дисперсною. Автор пропонує читати як з 0 карти і до 21, так і з будь-якого місця, або використавши карти, які додаються до видання, розкинувши їх, побачити одну із численних комбінацій можливостей прочитання роману. Кожен розділ пов'язаний на глибинному рівні з основним значенням і символікою певної карти» [3: 1]. Книга складається із сімох розділів: Вступної частини, яка містить так званий Особливий ключ – нульовий, першої, другої і третьої семірки ключів, схематичного огляду деяких способів розкладу Таро і Змісту, в якому містяться разом з назвами розділів і умовні значення карт. Тому, зміст разом із схемами розкладу карт перетворюється в специфічний посібник для гадання, коментує Ясіна Михайлович [3: 1]. Таким чином, автор створює умови читачу для своєрідної гри.

Роман побудований таким чином, що складається із 22 розділів-історій, кожна з яких несе певну думку, певний настрій, певну ідею. Але зрозуміти головну думку, кінцеву мету, задум автора можна за допомогою методу архетипної критики. Зміст твору пов'язаний із картами Таро. Проте для автора вони не є засобом проведення містичного ритуалу, а джерелом особливої творчості постмодерніста, джерелом змісту і художньої форми роману. К. Г. Юнг у праці «Про архетипи колективного несвідомого» підкреслює, що 22 карти Таро уособлюють тяжкий шлях героя до себе, до самостворення, самоствердження у плані віднайдення свого внутрішнього унікального неповторного нерозчленованого «Я», тобто, за словами К. Г. Юнга, внутрішньої цілісності, що і передбачає утворення гармонійно сформованої, стійкої, вільної від побічних впливів і фальшивих обгорток, хибних стереотипів, нав'язаних ззовні особистості. Кожна карта являє собою одвічний глибокозмістовний архетип, що символізує якийсь важливий етап у житті кожної людини незалежно від її національності, місця чи часу проживання. Кожна карта уособлює певний «урок» життя [2: 14].

Наприклад, нульова карта «Блазень» уособлює, по суті, будь-яку людину, яка починає складний шлях духовного вдосконалення, чистоту і незіпсованість особистості [4: 8]. Дванадцята карта «Повішений» символізує велику кризу сенсу життя як наслідок глибинних страхів знищення (смерть або безпорадність), непроглядної самотності чи втрати сенсу життя [4: 32-33]. Двадцять перша карта «Мир» - це символ переживання цілісності особистості, юнгіанської

самості, символ потенційної інтеграції протилежностей всередині особистості, які в той же час мирно уживаються [4: 64].

Висновки: Твір Милорада Павича «Остання любов у Константинополі» є яскравим зразком постмодерністської прози, оскільки авторі вдалося реалізувати ключові принципи стилю постмодернізму у вказаному творі. Його композиція є дисперсною, оскільки увесь твір складається з 22 розділів-карт таро, за змістом не пов'язаних між собою, характеризується чітко вираженою ризоматичністю. Принцип нелінійності визначив композицію роману, а рецепція твору можлива на двох рівнях – формально-поверхневому (формальний сюжет) і алюзивно-значенневому (глибинний зміст карт, архетипи). Кодування шарів значень на основі прототексту – карт Таро, перенесення яких у структуру твору контекстуалізувало проблему колективного несвідомого і архетипів, і своєрідність художньої форми робить роман «Остання любов у Константинополі» репрезентативним взірцем постмодерністської літератури і надбанням культури постмодерну, оскільки література і культура пов'язані між собою нерозривними зв'язками.

Список літератури:

1. Павич М. Початок і кінець роману. <http://lib.ru/INPROZ/PAWICH/endofnovelrus.txt>
2. Юнг К. Г. Об архетипах коллективного бессознательного <http://kaysen.net>
3. Михайлович Я. Роман как справочник по гаданию <http://subscribe.ru/archive/lit.review.choose/200205/16112018.html>
4. Банцхаф Х. Таро и путешествие героя. http://www.koob.ru/bantshaf/taro_i_puteshestvie_geroya